

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

TÜSİAD

YÖNETİM KURULU BAŞKANI

ARZUHAN DOĞAN YALÇINDAĞ'IN

EGE BÖLGESİ SANAYİ ODASI

TOPLANTISI KONUŞMASI

7 Mart 2008

İzmir

İstanbul: Meşrutiyet Cad. No: 46 Tepebaşı 34420 İstanbul -Türkiye
Ankara: İnan Cad. No:39/4 Gaziosmanpaşa 06700 Ankara- Türkiye
Brüksel: 13. Avenue des Gaulois, 1040 Brussels-Belgium
Washington D.C.: 1250 24th Street, N.W., Suite Nr. 300, Washington D.C.20037-USA
Berlin: Märkisches Ufer, 28 Berlin 10179 Germany
Paris: 33, Rue de Galilée 75116 Paris France

TÜSİAD AVRUPA İŞ DÜNYASI KONFEDERASYONU (BUSINESSEUROPE) ÜYESİDİR

Tel: +90 (212) 249 19 29
Tel: +90 (312) 468 10 11
Tel: +32 (2) 736 40 47
Tel: +1(202) 776 77 70
Tel: +49 (30) 288 786 300
Tel: +33 (1) 44 43 55 35

Faks: +90 212 249 13 50
Faks: +90 (312) 428 86 76
Faks: +32 (2) 736 3993
Faks: +1 (202) 776 77 71
Faks: +49(30) 288 786 399
Faks: +33 (1) 44 43 55 46

e-mail: tusiad@tusiad.org
e-mail: ankoffice@tusiad.org
e-mail: bxioffice@tusiad.org
e-mail: usoffice@tusiad.us
e-mail: berlinoffice@tusiad.org
e-mail: parisoffice@tusiad.org

www.tusiad.org

Değerli Dinleyiciler,

Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği adına hepinizi saygıyla selamlıyorum. Ege Bölgesi Sanayi Odasına bana sizlere hitap etme fırsatı verdikleri için teşekkür ederim.

Bildiğiniz gibi, 2008 yılına ekonomide mevcut eğilimlerin değiştiğini gözlemlediğimiz bir atmosferde girdik. 2001 yılı ertesinde uygulanmaya başlanan ekonomik program, mali disiplinde iyileşme sağlamış, bütçe açıklarını azaltmış ve reel faizlerle enflasyonu hızla aşağı çekmişti. Azalan bütçe açıklarıyla kamunun piyasalardan daha az kaynak çekmesi, belirli bir istikrar eğiliminin ortaya çıkması, ekonomik büyüklüklerin öngörülebilir olması ile, yatırımların nisbeten önü açılmıştı. Özel sektör yatırımları 2002-2006 döneminde yıllık ortalama % 20 artış göstermişti.

2007’de bu olumlu tablonun bozulmaya başladığını gördük: Büyüme hızı yavaşladı, enflasyon hedeflenenin iki katına çıktı, YTL değer kazanmaya devam etti, cari işlemler açığındaki yükselme durdurulamadı. Bunun yanı sıra, mali disiplin de yeniden bozuldu, faiz oranları büyümeyi destekleyecek seviyelerin çok üzerinde seyretti ve işsizlik oranı yüksekliğini korurken, verimlilik artış hızı yavaşladı.

2007 ayrıca dünya piyasalarındaki dengenin de bozulmaya başladığı bir yıl oldu. ABD’deki yüksek riskli konut kredilerinin yarattığı zincirleme zararlar, bu zararların piyasada yarattığı güvensizlik, hükümetlerin müdahalelerinin yetersiz kalması, 2008’e büyük sorunların devredilmesine yol açtı: 2008’e küresel büyüme hızında önemli bir düşüş ve küresel finansal kaynaklarda daralma beklentisiyle girdik.

Bütün bu iç ve dış gelişmelerin 2008 yılı Türkiye ekonomisine nasıl yansıtacağına baktığımızda ise, bir dizi risk ve fırsatın bizi beklediğini görüyoruz. Risklerden kaçınmak ve fırsatlardan yararlanabilmek için ekonomi yönetiminin azami dikkat ve özeni göstermesinin gerektiği bir dönemden geçiyoruz.

Dünya ekonomisindeki yavaşlamaya sinyallerini, iş dünyası olarak çok yakından takip etmekteyiz. Dünya ekonomisinin 2007 yılında % 4.9 olan büyüme hızının 2008 yılında %4.1’e gerilemesi bekleniyor. Son açıklanan verilere göre, Euro bölgesinin 2008 büyüme öngörüsü % 1.8 olarak değiştirildi. Daha önce % 2.2. olarak açıklanan büyüme oranı, uluslararası mali dalgalanmalar, ABD ekonomisindeki yavaşlama ve petrol fiyatlarında süren yükseliş nedeniyle aşağıya çekildi. Buna rağmen, daha önce % 2.1 olarak açıklanmış olan enflasyon oranının ise % 2.6’ya çekilmesi dikkati çeken bir gelişme oldu. Euro bölgesinde enflasyon geçen ay % 3.2 ile son 14 yılın zirvesine yükselmişti.

Dünya ekonomisindeki gelişmelerin bize birkaç kanaldan olumsuz etkisi olacak. Bunların başında gelişmekte olan ülkelerin uluslararası finansal akımlardan geçmişteki kadar çok yararlanamayacak olması geliyor. Bu durum yurtdışı borçlanma imkanlarımızın eskisi kadar elverişli olmaması ve borç stokunun çevrilmesinde bir maliyet artışı ile karşı karşıya kalınması muhtemel. Ululararası fonlarda görülecek daralma ve yatırım kararlarında uygulanacak bir takım ilave risk değerlendirme süreçleri, yurtdışı fonlama maliyetlerinin artması anlamına gelecek. Bu durumda, reel sektörün yurtiçi finansal piyasalardan daha fazla yararlanabilmesi için, sermaye piyasalarının derinleştirilmesi, halka açılmanın özendirilmesi ve aracılık maliyetlerinin aşağı çekilmesi gerekiyor.

Küresel yavaşlama, ikinci olarak makroekonomik politikalarımız açısından önem kazanacak. Tüm dünyada yavaşlayan büyüme ve artan enflasyonist baskılar nedeniyle, enflasyonla mücadelede Merkez Bankalarının tüm maharetlerini göstermesinin gerekeceği bir döneme giriliyor. Bir yandan, son yıllarda pek de kullanılmayan bir araç olan maliye politikaları

büyüme teşvik için gündeme gelirken, diğer yandan, gıda ve petrol fiyatları büyük bir hızla artıyor. Bu koşullar altında, 2008 yılında hem öngörüldüğü gibi %5 büyüme hızı elde edip, yatırımları, istihdamı canlı tutmaya devam etmek, hem de enflasyonu hedeflenen %4 seviyesine çekmek hiç de kolay olmayacak. Türkiye'nin para ve maliye politikalarını büyük bir beceriyle uygulaması gerekecek.

Nitekim son açıklanan enflasyon oranları, Türkiye'nin karşı karşıya olduğu ikilemi bir kez daha çok net biçimde ortaya koydu. Bu nedenle, bu konu üzerinde biraz detaylı durmak istiyorum.

Bildiğiniz gibi, enflasyon oranı 2002 yılı başlarındaki % 73 seviyesinden, 2006 yılı itibariyle %9.7 seviyesine çekildi. Enflasyon seviyesindeki esas hızlı düşüş 2002-2004 yıllarında oldu. Bu dönem sonrasında enflasyon oranının daha fazla aşağı çekilmesinde zorluklar yaşamaya başladık. Enflasyon oranı, 2004 yılı sonunda % 9.4 seviyesine geriledikten sonra, % 7 ile % 12 arasında dalgalanmaya başladı. Enflasyon hedeflemesinde de hem 2006'da hem de 2007'de hedefin hep iki katına çıktı.

Para politikasında, 2006 yılı Haziran ayında uluslararası piyasalardan kaynaklanan şokun ardından gidilen sıkılaştırma sonucu enflasyon oranının da tedricen yavaşladığını gördük. 2007'nin Mart ayında % 10.9 olan yıllık enflasyon, aynı yılın Eylül ayında % 7.1'e kadar geriledi. Ancak, gıda fiyatlarının yükselmesi ve kamu kesimi fiyat ayarlamalarını etkisiyle, son 5 aylık dönemde enflasyonun yeniden yükselmeye başladığına şahit olduk. Tüketici Fiyatlarında 2008 Şubat ayında yıllık enflasyon da % 9.1'e yükseldi. Her ne kadar büyük ölçüde gıda fiyatlarındaki artıştan kaynaklanmış olsa da, Şubat ayı enflasyon oranının, % 1.29 ile piyasa beklentilerinin çok üzerinde gerçekleşti. Bu rakam, zaten dünya ekonomisindeki gelişmelerden dolayı giderek bozulan moralleri biraz daha bozdu.

Enflasyonda Şubat ayında meydana gelen yükselmenin alt kalemleri, talep yönlü bir baskının olmadığını gösteriyor. Piyasalara baktığımızda, talep zayıf seyrediyor. Beyaz eşya satışları hızla geriliyor, Tüketici güven endeksleri tarihsel olarak Mart 2003 ayından bu yana en düşük seviyede. Bu veriler, düşük büyümenin yanısıra bozulan enflasyon beklentileri ile karakterize olan olumsuz bir tablo ortaya koyuyor.

Bu olumsuz, olumsuz olduğu kadar da değerlendirmesi zor bir tablo. Bu tablo karşısında, enflasyon oranları ve Merkez Bankası'nın para politikası araçları ile ilişkin değerlendirme had safhada hassasiyet istiyor. Merkez Bankası'nın para politikası uygulamaları konusunda yorum yaparken Merkez Bankası'nın bağımsızlığının ve kredibilitesinin önemini farkında olmalıyız. Merkez Bankası'nın, başlatmış olduğu ölçülü faiz indirimi sürecini, küresel piyasalardaki gelişmelere, dış talep koşullarına, orta vadeli enflasyon görünümünü de bakarak dikkatli bir şekilde yöneteceğini düşünüyoruz.

Merkez Bankası, her şeyden önce, enflasyon oranındaki bu yükselmenin geçici olup olmadığı değerlendirmesini yapacaktır. Veriler, tarım, gıda ve enerji fiyatlarındaki eğilimlerin geçici olmadığını düşündürüyor. Bu nedenle, sadece çekirdek enflasyon göstergelerine bakarak % 4 enflasyon hedefinin tuturulacağını düşünmek gerçekçi gözüküyor. Ancak, piyasada bozulan iç ve dış talep göstergelerine rağmen, enflasyonla mücadele etmek uğruna para politikasını daha da sıkılaştırmak, enflasyonla mücadelede başarı getirmeyeceği gibi, büyüme perspektifleri açısından da olumsuz olacak. Diğer yandan, ekonomiyi canlandırmak amacıyla para politikasının ölçsüz biçimde gevşetilmesi, dış talep koşulları bu kadar olumsuzken, beklenenin tam tersi bir sonuca da yol açabilir.

Bu tabloda, enflasyonla mücadelenin devam ettirilirken büyüme perspektiflerinin de korunabilmesi için yapılması gereken en önemli iş yapısal reform sürecine yeniden ivme vermek ve özellikle mikro reformları hızla hayata geçirmek.

Küresel likidite bolluğunun geride kalması, birçok ülkenin para ve maliye politikalarında değişikliği zorunlu kılıyor. ABD başta olmak üzere, birçok ülke son global kriz karşısında bir dizi önlem paketini devreye soktu ya da sokma hazırlığı içerisinde. Türkiye'nin de önümüzdeki dönemde yüksek büyüme hızlarını devam ettirebilmesi için yeni yaklaşımlar benimsemesi gerekiyor.

Öncelikle, 2008 yılında dünya ekonomisindeki gelişmelerin çok yakından izlenmesi ve para politikasının buna göre şekillendirilmesi gerekiyor. Gelişmiş ülkelerde düşen faiz oranlarına rağmen, gelişmekte olan piyasalarda fonlardan pay kapma yarışı ve enflasyonla mücadele kaygısı, faiz oranlarında artışlara yol açacak. Türkiye'nin faiz politikası, bu hassas dengeler içerisinde belirlenmek durumunda. Faiz oranları, gelişmiş ülke faiz oranları ile olan spreadi koruyacak biçimde, hem yurtdışından fon çekilmesine elverecek seviyede olmalı, hem de yavaşlayan ekonomik büyüme karşısında, talebi uyarabilmeli.

Para politikasının yanısıra, maliye politikası da özel bir önem gerektiriyor. Geçtiğimiz yıllarda sağlamış olduğumuz yüksek ekonomik performansta, kamu maliyesindeki iyileşme önemli rol oynamıştı. Merkezi hükümet bütçe açığının GSYİH'ya oranı 2003'te % 14.6 seviyesinden 2006 yılında % 0.8 seviyesine inerek son 30 yılın en düşük oranına gelmişti. Ancak seçim atmosferinin etkili olduğu 2007 yılında bu oranın yeniden artarak % 2.5 seviyesine yükselmiş olması, 2008 yılı için bizi maalesef önemli bir politika aracından yoksun bıraktı. 2008 yılında büyümenin yavaşlaması, vergi gelirlerini azaltacak. Buna rağmen, Türkiye'nin uluslararası piyasalardaki kredi notunun yükseltilebilmesi için bozulan bütçe disiplinin yeniden düzeltilmesi gerekmektedir. Kayıtdışı ekonomi ile kuvvetli bir mücadele başlatılması, bütçe dengesi iyileştirilirken, özel sektör üzerindeki vergi yükünün hafifletilmesine imkan sağlayacak önemli bir açılım olacak.

Para ve maliye politikalarında sergilenmesi gereken becerinin yanısıra, 2008 yılında ekonomide beklenti yönetimi de büyük önem kazanacak. Ekonomi politikalarında doğru uygulamaların yanısıra, bu politikaların kamuoyu ile iletişimine de özel bir önem verilmesi gerektiğine inanıyoruz. Bu çerçevede, geçmiş dönemde, ekonomi politikalarına duyulan güvenin belirleyici hususları arasında yer alan Merkez Bankası'nın ve bağımsız kurumların kredibilitésinin altını çizmek istiyorum. Bu kurumların bağımsız, özerk bir yapıda, yüksek bir performansla çalışıyor olduğunun bilinmesi, Türkiye'nin enflasyonla mücadelesinde önemli bir unsur olacaktır.

Makroekonomik politikalarımızı destekleyecek bir ikinci unsur ise, IMF ile ilişkilerin nasıl devam edeceğinin bir an önce açıklığa kavuşturulması ihtiyacıdır. IMF Anlaşması 2008 Mayıs ayında dolacaktır. Bu tarih, dünya ekonomisindeki belirsizliğin ve istikrarsızlığın muhtemelen zirveye tırmanacağı bir döneme denk gelmektedir. Artan belirsizlik ve risk altında, Türkiye'nin IMF anlaşması ile yoluna devam etmesi, ülke açısından ek bir güvence oluşturacaktır. Belirsizliği en kısa sürede azaltmak için, IMF anlaşmasının bir an önce açıklanmasının yararlı olacağını düşünüyoruz.

2008 yılında reform ivmesinin de yeniden yükseltilmesi gerekecek. Özellikle şirketler kesiminde rekabet gücünün daha da artmasına imkan sağlayacak mikro reformlara vakit kaybedilmeden hız verilmesi gerekiyor. Bu reformlar, şirketlerimizin finansmana erişimini kolaylaştıracak, artan maliyet baskıları karşısında verimliliklerini yükseltmelerine imkan sağlayacak, üretilen ürünlerin katma değer içeriğini yükseltecek, inovasyonu teşvik edecek, yaratılan değerlerin yatırıma ve istihdam yaratılmasına ayrılmasına imkan verecektir.

Böylece, daralan finansman imkanları, iyileşen finansmana erişim koşulları ile dengelenebilecektir.

Hiç şüphesiz, tüm bu konuların önünde yer alan ve genel çerçeveyi çizen konu ise Türkiye'nin AB üyelik sürecinde katedeceği mesafedir. 2008 senesinde dünyada hüküm sürecektir olan tüm karmaşa ve dalgalanmaların arasında, Türkiye'nin sağlam ve öngörülebilir bir rotada ilerlediğinin en önemli göstergesi, AB sürecinin ivmelenerek devam etmesi olacaktır.

AB üyelik yolunda hızla ilerleyen bir Türkiye, yurtdışı piyasalara verilecek en temel mesaj olacaktır. Kaldı ki, AB üyelik süreci, Türkiye ekonomisinin çok ihtiyaç duyduğu mikro ekonomik reformlar açısından da en uygun çerçeveyi oluşturmaktadır.

2008 yılında ekonomide bizi bekleyen bazı muhtemel olumsuz gelişmeler karşısında bizce alınması gereken önlemler üzerinde durdum. Ancak, ufkumuzu biraz daha uzağa çevirip, uzun dönemde yüksek büyüme hızlarını sürdürebilmemize imkan sağlayacak önlemleri de konuşmamız gerekiyor.

Değerli konuklar,

Ekonomimizin yüksek büyüme sürecinin gerekliliklerinden bir tanesi de dış ticaret politikamızda dönüşümün sağlanması. Son yıllarda küresel çapta ortaya çıkan değişimler, üretimin küreselleşmesi, standart ürünlerde görülen piyasa doygunluğu, tüketici talebinin giderek farklılaşması, yabancı sermaye yatırımlarının artması ve esnek üretim modellerinin getirdiği değişimlerle birlikte dış ticaret akımlarının niteliği de değişiyor. Dünya genelinde, ülkeler, belirli bir sektörde birbirinden farklılaştırılmış yapıdaki ürünleri eş zamanlı olarak ihraç ve ithal ediyor. Türkiye'de de görülen bu eğilim nedeniyle imalat sanayinde önemli ölçekte bir dış ticaret hacmi yaratılmasına rağmen, bu ticaret hacminin katma değer ve istihdam üzerindeki yansımaları kısıtlı kalıyor.

Bu durum özellikle 2007 yılında daha belirgin bir hal almaya başladı. 2007 yılının ikinci yarısında yeniden ivme kazanan ithalata ve istikrarlı artışını koruyan ihracata rağmen, imalat sanayinde verimlilik artışının yavaşladığı ve istihdam artışının negatife döndüğü görülüyor.

2002-2006 döneminde imalat sanayinde % 7.2 olan yıllık ortalama verimlilik artışı, 2007 yılının üçüncü çeyreğinde % 1.9'a geriledi. Yine aynı çeyrekte, imalat sanayinde istihdam bir önceki yılın aynı dönemine göre 54 bin kişi azaldı. Bu veriler yeni politika açıklamalarının gerekliliğini ortaya koyuyor.

Öncelikle, kayıtdışı ekonominin küçültülmesi şart. Ülkemizde kayıtdışı ekonominin yaygınlığı kurumsallaşma önüne set çekiyor ve bu da küreselleşmenin avantajlarından yeteri kadar yararlanamamıza sebep oluyor.

Diğer yandan, verimlilik ve istihdam yaratma kapasitesinde son dönemde görülen tıkanıklıklar, sektörlerimizin rekabet güçlerini yükseltecek, ihracat kapasitemizi artıracak ve istihdam yaratacak bir sanayi stratejisine ihtiyaç duyduğumuza işaret ediyor. Bu çerçevede, tüm sektörlerde katma değer ve istihdam yaratmanın hızlandırılması ve böylece ekonomideki yapısal dönüşüm sürecinin önünün açılması amacıyla, ne gibi stratejilerin uygulamaya konulacağı belirlenmeli. Aksi halde Türkiye, büyüme performansını sürdürmekte zorlanacaktır.

Türkiye'nin büyüme hedeflerine ulaşabilmesi ve rekabet gücünü artırabilmesi için özel sektörün katma değeri yüksek sektörlerle yatırım yapması gerekiyor. Bu hususta en önemli unsur sanayi politikasının önceliklerinin belirlenmesi. Önemli olan dönemin kısıtlarını iyi teşhis edebilmek, onların üzerine gitmektir. Örneğin bu dönemde en önemli sorunlardan bir tanesi şirketlerin büyümesi önündeki engellerdir. Yani öncelik verimli şirketlerin neden büyümemekte olduğuna dair teşhislerde bulunabilmek; bu faizlerden mi, istihdam düzenlemelerinden mi, karlılığın yeteri kadar olmamasından mı kaynaklanıyor, bunları iyi teşhis etmek gerekiyor.

Bizim görüşümüz verimlilik artışlarının kısıtlı kalmasındaki en önemli engellerden bir tanesinin Ar-GE teşvikleri sorunu olduğudur. AB ülkeleri 2002 senesinde Madrid'de bir deklarasyona imza atarak milli gelirin % 3'ünü AR-GE'ye ayıracıklarını taahhüt etti. Türkiye de şu anda % 0.7 olan bu oranın 2010 senesinde % 2'ye çıkarılacağını taahhüt etti. Ar-GE faaliyetlerinin desteklenmesi hakkında kanununun bu hedefin yerine getirilmesine imkan sağlayacağını umuyorum.

Dış ticaret açığı problemimizi hafifletecek ve rekabet gücümüzü artıracak bir diğer adım ise enerjide arz güvenliğimizin sağlanması olacak. Ne yazık ki, ulusal ve uluslararası projeksiyonlara göre, muhtemelen gelecek yıldan itibaren sanayimizin enerji temininde sorunlar baş gösterecek.

Gelecek 25 yıl içerisinde dünya enerji tüketiminin %50'nin üzerinde artacağı tahmin ediliyor. Bu tahmin, sürdürülebilir, rekabetçi ve güvenilir enerjinin sağlanmasını, tüm ülkeler için çok önemli kılıyor. Türkiye'nin de 2020 yılına kadar elektrik sektöründe 100 milyar dolar civarında bir yatırım ihtiyacı olduğu hesaplanıyor. Gerek Türkiye'nin kendi tüketimi için ihtiyaç duyduğu enerji, gerekse, enerji üreten ve tüketen ülkeler arasında bir enerji köprüsü olma özelliği, çok boyutlu bir enerji politikasına sahip olmamızı gerektiriyor. Bu politika, enerji kaynaklarını çeşitlendirmeyi, enerji sektöründeki liberalizasyon sürecini hızlandırmayı ve kamu-özel sektör diyalogunu güçlendirmeyi içermelidir. Ancak esas önemli olan, bu politikanın 2008 içinde mutlaka oluşturulması ve uygulanmaya başlanmasıdır. Aksi halde, bugün fırsat olarak önümüze çıkan unsurların pek yakın bir gelecekte risklerimiz haline dönüştüğünü göreceğiz.

2008 yılında bizi bekleyen riskleri doğru yönetebildiğimiz ve ekonomide yeni bir vizyon ortaya koyabildiğimiz takdirde, Türkiye'yi yeniden düşük enflasyon-hızlı büyüme patikasına sokmak, bu süreçten ekonomimizi yenileyerek çıkmak mümkün olacaktır. Bunları gerçekleştirebilirsek, tüm gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinin ciddi sorunlarla karşı karşıya olacağı 2008 yılında, Türkiye'de başarılı bir büyüme performansı sağlayabiliriz.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.